

DOS MANUSCRITS INÈDITS

DEL P. JOAN GASPAR ROIG I JALPÍ

A l'àmbit d'aquesta ponència dedicada a la Història de Girona, la qual compta amb tantes aportacions fetes per Carles Rahola, ens ha semblat adient de presentar-hi una petita contribució que ajudarà al millor coneixement de l'historiador que va ésser el P. Joan Gaspar Roig i Jalpí, autor del *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona y cosas memorables suyas, eclesiásticas y seculares, asi de nuestros tiempos como de los pasados*. Barcelona 1678.

Roig i Jalpí era natural de Blanes, raó per la qual no figura en el conjunt de «gironins esclarits» que llegim en el segon volum de «La Ciutat de Girona» de Rahola. A l'autor, però, no li va passar desapercebuda la personalitat de Roig i Jalpí, i el seu testimoni hi és adduït en més d'una ocasió, i és que el llibre del P. Roig és el més antic dedicat tot enter a la ciutat de Girona, i el que ha proporcionat un nombre més gran de notícies als que després d'ell han parlat de la història de Girona.

El meu col·lega i bon amic Dr. Jaume Marquès en ocasió del tercer centenari de l'esmentat «Resumen Historial» va escriure a la «Revista de Girona» un article en el qual ens parla de l'autor i de la seva obra, de la que diu no tot és acceptable i que «l'hem d'admetre com una obra històrica pensada i escrita per un home del seu temps i de la seva classe sacerdotal. Va narrar objectivament els fets de la seva experiència i va descriure els paratges i monuments de Girona tal com els va veure i contemplar en persona».¹ Mots finals que enllaçen perfectament amb els de l'historiador Miquel Coll i Alentorn en acabar el seu estudi:² «Deixeu-nos dir, abans del comiat, que després de la nostra investigació la figura de Roig i

¹ JAUME MARQUÈS, *Tercer centenari del llibre de Roig i Jalpí sobre Girona*. «Revista de Girona» n.º 85 (Girona 1978), 437-441.

² Cf. BERNAT BOADAS, *Libre de Feys d'armes de Catalunya*. Vol. IV. Pròleg de Miquel Coll i Alentorn. Editorial Barcino. Barcelona 1948.

Jalpí, falsificador per patriotisme i autor sota un pseudònim d'una Crònica catalana del segle XVII no ha perdut categoria als nostres ulls. Ben al contrari, l'home que va saber fer una falsificació que ha resistit l'examen, encara que fos poc atent, de diverses generacions d'entesos... suscita una admiració major que l'incansable redactor d'estudis històrics, indigestos d'estil i pobres de contingut, que era l'aparença sota la qual coneixíem fins ara Joan Gaspar Roig i Jalpí».

També nosaltres uns anys abans li vam dedicar una col·laboració amb el títol *El P. Roig i Jalpí a l'Arxiu Municipal de Girona*³ on demostràvem com el P. Roig havia treballat a l'Arxiu Municipal l'any 1673, havia tingut a les mans la *Crònica* de Jeroni de Real de Fontclara i com aquest mateix l'hauria acompanyat i guiat en la recerca al citat Arxiu Municipal que l'esmentat Real de Fontclara concixia tan bé.

No és ara el nostre propòsit de donar una biografia del P. Roig i Jalpí, ni de parlar del *Libre de feyts d'armes de Catalunya* que, com és sabut, després de l'acurat i definitiu estudi de Miquel Coll i Alentorn, ja no es pot atribuir a Bernat Boades, tota vegada que és una falsificació del mencionat P. Roig i Jalpí. La sollicitud per a poder treballar a l'Arxiu la fonamenta en el seu desig d'acabar la Crònica de Catalunya. Aquesta *Crònica general del Principado de Cataluña* ha quedat inèdita i perduda. Ni sabem si la va acabar, per bé que sembla podria deduir-se de les frases que hi dedicà al final del «Resumen», on després de dues cites consecutives de Boades, recalca «y se verá esto largamente en mi Chronica General de Cataluña, si Dios me concede fuerças y salud para darla a la estampa» (pàg. 525) i parlar de la poca consideració que havia trobat en qualque Arxiu, i del molt esforç que hi esmerçà.

En un altre lloc hem escrit: «Remarquem la dissort d'aquests infolis, ja que, si com sembla es van escriure, no n'ha pervingut cap: ni la *Crònica* de Roig i Jalpí, ni la *Gerona il·lustrada* del P. Relles, ni les *Grandezas de Girona* de Joan Baptista Pont, ni el llibre *De las Grandezas de Girona de Cartellà i Malla*, ni les *Noticias históricas de la ciudad de Girona* del P. Andreu Moragues».⁴

³ Cfr. "Analecta Sacra Tarraconensia" 44 (Barcelona 1972), 57-61.

⁴ LLUÍS BATLLE I PRATS, *El P. Onofre Relles a l'Arxiu Municipal de Girona*. "Escritos del Vedat", Vol. X (València 1980), 97-106.

⁵ 2.ª Edició. Girona 1960, p. 173.

Joaquim Pla Cargol en el seu llibre *Biografías de Gerundenses*⁵ relaciona les principals obres de Roig i Jalpí, però és l'esmentat Coll i Alentorn qui a l'articlet que va escriure per a la gran Enciclopèdia Catalana destria les obres falsificades, les perdudes, les publicades i les que han restat manuscrites i, d'entre aquestes esmenta com inèdites el *Catálogo paralipómeno de los santos indigenas y advenas del Principado de Cataluña y sus condados (1664)* i el *Libro donde por ABCDario se van anotando cosas historiales*. Penso que tots dos han tingut a les mans el llibre de Fèlix Torras Amat «Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Cataluña» (1836), que no he tingut lleure per verificar.

I com sigui que enriquir la bibliografia mitjançant la recerca de textos i manuscrits facilita el millor coneixement de la història d'una població, d'un personatge, etc.; i sempre hem sentit afecció per aquests temes de llibres i biblioteques, vull donar compte d'on es troben els dos manuscrits suara mencionats i que vaig anotar d'entre els més de dos mil que figuren a l'*Inventario general de manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*. Mossèn Francesc Miquel i Rosell, conservador que era de la Secció de Manuscrits de l'esmentada Biblioteca, en va fer la descripció i inventari, i l'obra en quatre volums va ésser editada a Madrid per les «Direcciones Generales de Enseñanza Universitaria y de Archivos y Bibliotecas» (Madrid 1958-1969).

El que porta el n.º 313 diu així:

P. JUAN GASPAS ROIG Y GELPÍ, O. Minim.: Libro [en] donde, por abecedario, se van anotando varias cosas historiales.

Folios 1-2 y 206. Notas sobre disposiciones ordenadas por el Papa San Clemente I.—F. 6. Libro, etc., aquellas solamente cuya verdad está más bien averiguada, de las halladas en mansuscritos, y las que se hallan en libros impresos, se notan como en ellos se hallan, por el Rđmo. P. F. Juan Gaspar Roig y Jalpí, O. M., (1) chronista de S. M. en los reynos de la Corona de Aragón. Tomo I. Prólogo. Inc.: Al que, después de mis días, las notas de este libro y otras más leyere. Como en mi sea continuo el estudio... Expl.: en mis escritos procuro en común y en particular. Vale. Fr. Juan Gaspar y Jalpí, chronista de S. M.—F. 7. Índice del Abecedario—Ff. 8-194 (c. n. p. 1-357). Inc.: A. Aulo Menio no fué natural de Jaca, como dice Mariana, libro 3.º, cap. XIII, p. 97, col. 1.ª... Expl. en Yviça: fué Juan Chico natural de

Lérida. Vide a Çurita en el cap. xx del libro 3.º (Es un interesante repertorio o miscelánea de noticias extraídas de historiadores de la Corona de Aragón, tales como ZURITA, CARBONELL, DIAGO, etc., que versan sobre la fundación de monasterios y poblaciones catalanas, etc.)

Papel. S. XVIII. 210 ff. útiles, menos algunos al final de cada letra del abecedario, más cinco hojas al principio y veintidós al final, que están en bl. N. a. p. 205 x 150 mms. Enc.: Pergamino. Tej.: Roig. *Notas historiales por a, b, c. Ms.*

Olim: 15-5-31; y 8-5-69.

1.—Religioso de S. Francisco de Paula, natural de Blanes, cronista de los reinos de la Corona de Aragón. Cfr. TORRÉS AMAT, pp. 559-61.

555

P. JUAN GASPAR ROIG JALPÍ, O. MINIM: Catálogo paralipómeno de los Santos indígenas y ádvenas del principado de Cataluña y sus condados.

Folio 1. Portada: *Catálogo paralipómeno, etc. Contiene la vida y hechos maravillosos de dichos gloriosos Santos, la fundación y sitio de las ciudades, villas y lugares donde nacieron, murieron, habitaron o descançan sus sagradas reliquias. Compuesto por el M. R. P. F. Juan Gaspar Roig Jalpi* ⁽¹⁾ *theologo y predicador, olim Provincial de la Orden de los Mínimos, examinador sinodal del cbispado de Barcelona y Priorato de Santa María de Meyá y corre[c]tor del convento de la ciudad de Gerona.—F. 18. Catálogo, etc. Prólogo: Cathaluña, provincia ilustrissima entre las nobles de España...—Ff. 18-195 (c. n. 1-178). (En el margen se lee: Centuria 1, an. Christ. 60). Inc.: N. 1. S. Agathodero, obispo de Tarragona y mártir. Este Santo, según la composición de su nombre, fué griego de nación. Vivía en la ciudad de Jerusalén... Expl. inacabado en el n.º 111: S. Nebrido, obispo: [h]aviendo distancia, como está dicho, de veinte gruesas leguas. Fue más conocido en el mundo.*

Contiene 111 biografías de santos, en las que hay intercalados varios himnos e inscripciones romano-paganas. a) Entre aquéllos hay uno de Luitprando en honor de Santa Tecla (f. 33): *Diva potens superas inter numeranda cohortes...*; de San Tirso (f. 89): *Thyrus, qui in Apollonia...* (CHEVALIER, núm. 20443); un epigrama muy antiguo de Santa Sabina (f. 98v.º): *Emerita, o felix urbs semper prodiga divis...*; de Santa Eulalia Barcelonesa (f. 107): *Fulget hic honor sepulchri...* (CHEVALIER, núm. 6627); de San Cucufate (f. 108): *Barcino(n), laete Cucuphati...* (CHEVALIER, núm. 2317); de San Félix Gerundense, compuesto por San Isidoro para el Breviario mozárabe (f. 108v.º): *Fons, Deus, vitae perennis...* (CHEVALIER, núm. 6431); de

San Anastasio, hallado por Juan Tamayo de Salazar (f. 113v.º): *Clauditur miles cumulo beatus...*; las Actas de San Magín, escritas por San Orencio en 150 versos heroicos (ff. 117v.º-9v.º): *Da, Pater omnipotens, nostris conatibus unum...*; un epigrama en honor de San Dámaso, escrito en la Basílica Vaticana (f. 128): *Cingebant lacus montem...*; un epitafio en loor del mismo santo, escrito por Carlos Morello (f. 128v.º): *Qui magno primus Petri succesit honori*; otro, en honor de San Marcelo, escrito por San Dámaso (f. 141): *Veridicus rector lapsos qui crimina flere...*; un himno en honor de los santos Acisclo y Victoria (f. 143v.º): *Quid sevi tortor impie...* (CHEVALIER, núm. 16651); las Actas de San Dalmacio, en versos heroicos, escritos por Jerónimo Vida, obispo de Alba (f. 144v.º): *Nec te nos tacitum, indictumve relinquere fas est...*; la Passio de Santa Eulalia Emeritense (f. 146v.º): *Germine nobilis Eulalia...* (CHEVALIER, núm. 7264); un epitafio de Paulo Diácono, en honor de la misma santa (f. 150v.º): *Haec sunt Eulaliae Sanctae membricula sacra*; un elogio del mismo Paulo Diácono a Santa Julia (f. 151v.º) *Iulia, virgo Dei famula et contribulis...*; y otro a San Hilario, por Juan Bautista Mosculo (f. 154): *Nemo tantum impiis meroris attulit...*; el Comonitorio de San Orencio, en 354 dísticos (ff. 179-86): *Quisquis ad aeternae festinus praemia vitae...*—b) Inscripciones las hallamos en los siguientes folios: f. 30, una en que se conmemora la dedicación de un templo, de los pueblos Ceretanos a su Victoria; f. 43, otra de los habitantes de Blanes dedicando una estatua a Thelongo, su señor; f. 47, otra de Carthago de Cataluña (Villafranca del Panadés), dedicando una ara al emperador Adriano; f. 64, otra inscripción de Gerona, dedicando una ara al emperador Filipo; f. 85v.º, epitafio de Otger en el Monasterio de San Miguel de Cuxá: *Ducis Othogerii, crucis Christo amici veri...*; ff. 111v.º-2, otras tres halladas en Mataró; 114, otras tantas encontradas en Badalona, dos de las cuales se emplearon en la construcción de la parroquia, *una sirve de columna que sostenía la mensa del altar del apóstol San Pedro; otra bajo el mismo altar a la parte del evangelio*; y la tercera, dedicada al sol, *en la cumbre de una montaña, no muy lejos de Badalona*; cuyas tres inscripciones trae copiadas, y la otra está dedicada al sol.

Papel. Finales s. XVII. 257 ff. útiles, menos el IV.º-17. 51r.º, 83-4, 195v.º-257, más dos hojas al principio, que están en bl. N. a f. 200 x 155 mms. Escasas apostillas marginales, de la época.

Enc.: Pergamino. Tej.: Roig. Santos de Cataluña.

Olim.: 18-5-118; y 16-5-32.

Proc.: En la parte interior de la tapa se lee: (*H*)est Josephi Roig (1). Inmediatamente procede la biblioteca del convento de Santa Catalina, O. P., de Barcelona.

Notanda: Se repite el f. 84 y se salta el 119.

—Cfr. TORRES AMAT, pp. 559-61.

Del primer no hi consta la procedència perquè l'autor no la conegué, mentre que del *Catálogo paralipómene* diu clarament que procedeix de la Biblioteca del Convent de Santa Caterina de l'Orde dels Predicadors. Amb la Desamortització tots els llibres dels Convents de Barcelona foren aplegats al Convent dels Caputxins, i tot seguit (1836) al monestir de Sant Joan de Jerusalem, formant-se una Biblioteca Pública i Provincial, la custòdia i govern de la qual es confià a la Universitat. Marià Aguiló, Director de la Biblioteca des del 1871, n'organitzà el trasllat (1880) al nou edifici de la Universitat⁶ on es troben avui a disposició dels investigadors.

Si aquests dos manuscrits han estat inventariats i catalogats, certament no podem pas dir que siguin desconeguts, però sí que segueixen inèdits i no aprofitats. Nosaltres pensem que hi hauran moltes notícies que tenen relació amb Girona i que una investigació a través del seu contingut resultaria francament profitosa. Heus ací la crida que fem als joves estudiants. No sigui que com va passar a la Biblioteca Nacional de Madrid fa pocs anys, amb aquells dos llibres de Leonardo da Vinci que tot i estar ben catalogats va ésser un erudit estranger qui se'n va dur la glòria de «descobrir-los» i donar-los a conèixer.

LLUÍS BATLE I PRATS

Institut d'Estudis Gironins.

⁶ Vegi's l'article de ROSALIA GUILLEUMAS, *Biblioteca de la Universitat de Barcelona*, al vol. 3 de la Gran Enciclopèdia Catalana, p. 539.